

KOKAS- KÓDEX

„Aki lehajol a gyerekekhez, görbén marad.
Aki közéjük telepszik, a szemükbe nézhet.”
(Kokas, 1998:14)

A Kokas Klára Agapé Zene-Életöröm Alapítvány Kuratóriuma és a Kokas Klára Szakmai Kollégium az alábbiakban meghatározzák azokat az irányadó szempontokat, amelyek a Kokas-pedagógia gyakorlati alkalmazásának szakmai megbízhatóságát, védjegyszerű érvényességét jelentik.

Ezek az alapelvek mindazok számára készültek, akik nevelői tevékenységük során alkalmazni kívánják az eddig „Kokas-módszer”-ként megnevezett zenei alapú komplex művészetpedagógiát, amelyben az *ének, a zene, a mozgás, a dramatizálás, a mesélés, a képi ábrázolás* összefüggő alkotó tevékenységei egyaránt megtalálhatók, melyeknek célja az aktív zenebefogadás az önkibontakoztatás, a harmonikus személyiségfejlesztés érdekében.

Ez az iránymutató szakmai kódex szövegezésében elméletben elválasztja Dr. Kokas Klára nevelésfilozófiájának, pedagógiai elveinek követését és az ezeket megvalósító módszertani jellemzőket. Ezen túl kitér a pedagógus, foglalkozásvezető (továbbiakban: nevelő) szükséges tulajdonságkompetenciáira, felhívva a figyelmet arra, hogy mindezeknek hiteles, szerves egységet kell alkotniuk az illető személyiségében annak tevékenységei során.

ELVEK

A Kokas-pedagógia elveinek követése

A Kokas-foglalkozásokat vezetőnek az egész fejlesztő folyamatot úgy kell megterveznie, megszerveznie és vezetnie, hogy az hitelt érdemlően tükrözze Dr. Kokas Klára szellemiségét, pedagógiai attitűdjét. Normaként kövesse pedagógiai iránymutatásait, amely életművében – írásaiban, filmjeiben, egész zenepedagógiai, kibontakoztató tevékenységében – megtalálhatók, és amelyeknek lényege az empátia, a tolerancia és a szeretet szintézise.

A Kokas-pedagógia alapelvei a következő célmondatokkal közelítendő meg a nevelő számára

1. Teljes figyelemmel forduljon a gyermek, a másik ember felé! Az egyén, a személyiség önmagáért is kapjon mindig tiszteletet.
2. Kizárólag komolyzene és autentikus népzene lehet a felhangzó mű, kiváló előadásban! Legyen tudatosan válogatott a nemes dal- és zene a nevelés folyamatában.
3. Legyen bizalmi légkör, amely a kíváncsiságon, az előítélet-mentes elfogadáson, ill. a szereteten alapul! Csak pozitív megerősítés legyen a jellemző!
4. Az egyén(ek)hez, a csoporthoz illesszük a tárgyi és szellemi körülményeket! A csoportvezető motiválja, adjon helyt, becsülje meg a sajátos különbözőségeiből fakadó kifejezési formákat!
5. Alkalmazkodjon az adott pillanathoz, spontán helyezkedjen bele a keletkező szituációba, amelyben tanítását kreatívan viheti tovább!
6. Biztosítsa, hogy minden résztvevő szabadnak érezhesse magát, (különösen a tér használatában), a másikkal való együttműködésben, közeledésben, a kifejezési formák megválasztásában.
7. Legyen az érzelmi biztonság kerete: legyenek tisztázott szabályok és vissza-visszatérő foglalkozási elemek.

PROTOKOLL

A Kokas-pedagógia elveinek megvalósítása, módszertani kibontása

A Kokas-módszert *alkalmazó nevelő* közvetlen motivációt ad, mint a foglalkozás belső aktív, adaptív szereplője is az énekes, a mozgásos ill. az ábrázoló tevékenység során egyaránt. Folyamatos pozitív visszacsatolással segíti a személyiség és a csoport kibontakozását.

A jellemzően csoportos *Kokas-foglalkozás résztvevője* egy-egy alkalommal rendszeresen és következetesen részesül a következőkből - általában az alábbi sorrendben, de változó arányban a különböző foglalkozások egymásutánjában, az adott csoporthoz, személyhez illesztve.

1. Köszöntő éneklés (névéneklés, dallaméneklés, dúdolás, daléneklés) kevés instrukcióval. Improvizált dallamokon történő énekbeszéd gördülékeny alkalmazása. (Egyéni aktivitás társakkal.)
2. Táncos és mozgásos feldolgozásra alkalmas magyar népdalok éneklése, énekes (kör)játékok és ezek dramatizált variációi. (Ritkán klasszikus kánonok, műdalok éneklése.) (Csoportos aktivitás.)
3. Mozgások énekre – inspirálás nonverbális kommunikációval vagy kevés, impulzust adó felhívással. (Csoportos aktivitás.)
4. A zenehallgatás előtti csend, nyugalom, a belső figyelem megteremtése. (Egyéni aktivitás.)
5. Válogatott, pár perces zenei részlet ismétlődő, többszöri meghallgatása szabad testhelyzetben, közben kötetlen mozgással. (Egyéni aktivitás.)
6. Zenei-mozgásos átélés metakommunikatív gesztusokkal ill. kevés, impulzust adó szóbeli felhívásra. (Egyéni vagy társas-aktivitás.)
7. Reflexes zenei mozgásreagálás vagy táncolás, mint spontán, improvizatív, szabad mozgás a meghallgatott zenére – variációk többször egymás után. (Egyéni vagy társas-aktivitás.)
8. Zenei-mozgásos átélés, nonverbális dramatizálás. Immaginatív átváltozás: kitalált/megtalált jelenetek, történetek mozgáskompozícióinak variánsai. (Szóló, duett vagy más társas-aktivitás.)
12. Felidézés. A zenei-mozgásos élmények elmesélése, szavakba öntése. (Egyéni ill. társas aktivitás.)
13. Ábrázolás, kifejezés a zene hatása alatt. A zenei-mozgásos élmények képekben való megjelenítése, továbbgondolása festéssel, rajzolással, mintázással. (Egyéni ill. társas aktivitás.)
14. Felidézés, értelmezés. A vizuális alkotóélmény kifejezése szavakkal: képmesélés. (Egyéni aktivitás.)
15. Búcsúéneklés vagy más közösségi elköszönő, záró rítus. (Csoportos aktivitás.)

TULAJDONSÁGOK

A Kokas-pedagógia elveinek megvalósítása a nevelő személyiségével

A Kokas-foglalkozást vezető nevelő, harmonizálja saját személyiségét és folyamatosan fejleszti önismeretét, nyitottságát, kreativitását, módszertani felkészültségét kiemelten a következő tulajdonságkompetenciák tekintetében

1. elfogadás, rugalmasság
2. élményszerzés: saját élmények szerzése a természetben, a zenében, más művészeti ágakban;
3. önképzés, felkészülés: szakanyagok ismerete, használata, frissítése
4. fogadókészség: részt vesz szupervízióban vagy mentorálásban ill. szakmai közszereplésben; fogadja a tájékoztatást kérő érdeklődéseket,
5. adaptáció: méltó téri/tárgyi, technikai környezet kialakítása/kiválasztása, felhasználása
6. reflexió: résztvevő-megfigyelő jegyzetek készítése a csoportfolyamatokról, egyes személyek cselekvéseiről, mint esetekről; dokumentálás és elemzés, értelmezés.
7. megbízhatóság: a foglalkozások dokumentálását, ill. az ott szerzett adatok, információk kezelését a személyiségi jogok figyelembevételével és a szakmai titoktartás szerint használja fel.

IDÉZETGYŰJTEMÉNY

Az idézetek forrásai

- Hollós Máté (1994): Művészszoza. Kokas Klára szeretetvendégsége. *Magyar Nemzet* 1994. április 9.
- Kokas Klára – Lájerné Vera – Furka Bea – Kocsis Melinda (2007, szerk.): *Öröm, bűvös égi szikra. Multimédiás DVD-ROM tanításaimról. Joy, Bright Spark of Divinity, Multimedia DVD-ROM on my oeuvre.* dr. Kokas Klára magánkiadása, Budapest.
- Kokas Klára (1972): *Képességfejlesztés zenei neveléssel.* Zenemű Kiadó, Budapest.
- Kokas Klára (1975): A jövő iskolája. 2. rész *Gyermekünk XXVI.évf.10.szám* 24-26.
- Kokas Klára (1976): *Beszámoló egy komplex esztétikai nevelési kísérletről.* Kodály Szeminárium, Kecskemét.
- Kokas Klára (1977): *A Kodály-módszerről.* In: Barkóczi Ilona–Pléh Csaba (1977): *Kodály nevelési módszerének pszichológiai hatásvizsgálata.* Kodály Zoltán Zenepedagógia Intézet, Kecskemét. 7-23.
- Kokas Klára (1984): *Gyermek zene-befogadása és önkifejezése különböző művészetformákban: Kodály-i segítség a problematikus gyerekek nevelésében.* Kodály-szemináriumok. Kodály Intézet, Kecskemét.
- Kokas Klára (1986): *Néhány tapasztalat a zenei mozgások és megjelenítések köré épülő foglalkozások hatásáról I.* In: Kodály Intézet Évkönyve III. Kecskemét, 99-101.
- Kokas Klára (1992): *A zene felemeli a kezeimet.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kokas Klára (1998): *Öröm, bűvös égi szikra.* Kokas Klára magánkiadása (a belső borítón jelzett Akkord Zenei Kiadó helyett), Budapest.
- Kokas Klára (1999): Halak a tóban. Kísérletünk eredménye és módszerei. *Óvodai nevelés.* LII évf. 6. szám.189-192.
- Kokas Klára (2000): Gyerekekkel Kodály nyomában. In: Kokas Klára – Lájerné Vera – Furka Bea – Kocsis Melinda (2007, szerk.): *Öröm, bűvös égi szikra. Multimédiás DVD-ROM tanításaimról.* dr. Kokas Klára magánkiadása, Budapest. Gyűjtemény, Írásaim fejezet.
- Kokas Klára (2002a): A deszka galaktikája. *Parlando*, XLIV. évf. 5. szám 2-8.
- Kokas Klára (2002b): A tanító talentuma. *SZÉP KELET, SZÉP NAP*, 2001. június Pécs. 79-92
- Kokas Klára (é.n.): *Kurzusok. Kicsiknek, nagyoknak.* In: Kokas Klára - Lájerné Vera - Furka Bea - Kocsis Melinda (2007, szerk.): *Öröm, bűvös égi szikra. Multimédiás DVD-ROM tanításaimról.* dr. Kokas Klára magánkiadása, Budapest. Gyűjtemény, Írásaim fejezet.
- L.D. (1993): A test csak közvetítője annak, ami a lélekben zajlik Kokas Klára zenepedagógus a vakok intézetében. *Magyar Nemzet* 1993. március 20. sz. In: Kokas Klára – Lájerné Vera – Furka Bea – Kocsis Melinda (szerk. 2007): *Öröm, bűvös égi szikra. Multimédiás DVD-ROM tanításaimról.* dr. Kokas Klára magánkiadása, Budapest. Mások írták rólunk alfejezet.
- Mayer Judit (1999): Beszélgetés Kokas Klára zenepedagógussal. *Savaria Fórum*, 1999. december In: Kokas Klára – Lájerné Vera – Furka Bea – Kocsis Melinda (2007, szerk.): *Öröm, bűvös égi szikra. Multimédiás DVD-ROM tanításaimról.* dr. Kokas Klára magánkiadása, Budapest. Mások írták rólunk fejezet.

Idézetek a Kokas-pedagógia alapelveinek áttekintéséhez

Dr. Kokas Klára gondolatai alapján

- „Minden gyerek legfontosabb igénye a felnőttek teljes figyelme.” *(Kokas és munkatársai, 2007. DVD-ROM - Apró kérdések – Guruljanak a házak)*
- „A zenére figyelés és az egymásra figyelés kéz a kézben halad, egymástól el nem választható.” *(Kokas, 1992:40)*
- „A szabadon születő, eleven, pezsdítő mozgások a gyerekek testén átvibráló zenéből fakadnak, mert akár egyedül táncolnak, akár társaikkal, egymást és önmagukat is új szépségekben fedezik fel. Mindehhez járul a mindennapjainkban oly ritka élmény, hogy rájuk, és csak rájuk figyelnek, osztatlanul. S a biztonság, hogy bármit hoznak létre, azt mások megbecsüléssel fogadják. Kompozícióik nem átlagos gyermekművek, amelyeket legfeljebb a jószándékú szülő vagy a pedagógus értékeli, hanem csodálattal, őszinte érdeklődéssel fogadott friss alkotások.” *(Kokas, 1992:41)*
- „A zene, az igazi, *nem* élvezeti cikk. A zene, az igazi, a megtisztulás fürdője, olykor jeges, olykor forró. A katarzis élményét kultúránk az ókori görögöktől tanulta, de bizonyára tudták a több ezer évvel korábbiak, az ismeretlenbe süllyedt kultúrák éppúgy, amint tudják majd a komputerjátékokból kábán előkeveredett generációk. A tisztulás igénye örök. A talentum, amellyel erre alkalmas zenét költhetett a perui pásztor, a székely öregasszony, az afrikai pigmi és a zenelejegyzésünk egyezményét ismerő Bach és Bartók, mindenféle technikán keresztül fülbe, szájba, kézbe, szembe, véráramba jutva elkezdti tisztító munkáját. Söpör, sikál, ás, kapál, gazol, lazít, egyenget, kiemel, fényesít.” *(Kokas, 2002b:82)*
- „Gyerekeket csak biztonságos szeretetben szabadna nevelni.” *(Kokas és munkatársai, 2007. DVD-ROM - Apró kérdések – Guruljanak a házak - Hangok az égben)*
- „Soha nem kritizálok, nem hasonlítok össze, nem mérem őket másokhoz. Osztályzás nincsen, de még a gondolata sem merül föl annak, hogy egyikük alább való volna, mint a másik. Társakat rakok egymás mellé. Ez megteremti azt a légkört, amelyben a legmélyebb élményeikkel hozakodhatnak elő a gyerekek, ha akarnak.” *(L.D.,1993:4)*
- „Tapasztaltuk, hogy a gyerekek boldogan megmutatták magukat, ha a bizalom légkörében biztonságos fogadtatást remélhettek.” *(Kokas, 1984:2)*
- „Legfontosabb tapasztalatom a gyerekek türelme egymáshoz, toleranciájuk a gyengeségek, a furcsaságok, a szokatlan külső és belső tulajdonságok iránt.” *(Kokas, 1998:57)*
- „Ahogy elfogadják, sőt tisztelni tudják a másságot egymásban, úgy fogadják el a fogyatékoság jeleit és jellemzőit.” *(Kokas, 1998:23)*
- „Mindig hangsúlyozom, hogy:» azért jó, mert a tied, magad találtad ki«. Minél különlegesebb, annál jobb.” *(Kokas és munkatársai, 2007. DVD-ROM - Apró kérdések – Guruljanak a házak)*
- „Mindenkit dicsérek, mindenkit elfogadok, kivétel nélkül.” *(Kokas és munkatársai, 2007. DVD-ROM – Körséta – Nyitva van az aranykapu)*
- „A lélek tiszta vize a tiszta zene, a megtisztító zene, a katarzist hozó zene.” *(Kokas, 1992:25)*
- „Tanításomban nem rendezem egymásra a darabokat a ritmuselemek, a dallamfordulataik és az elméleti ismeretek alapján. Szabadon rendelkezem a darabokkal a hangulatuk, a képzelet- vagy figyelem fejlesztő adottságaik szerint. Nem lépcsőzetesen haladunk, inkább intuícióból, amelyet a gyerekek preferenciája vagy eredményei befolyásolnak.” *(Kokas, 1998:40)*
- „Elképzeléseimben kialakítottam, és tanításom hosszú éveiben megvalósítottam, hogy a gyerekek ötleteit, megoldásait tanításomba szervesen beépítem.” *(Kokas, 1998:20)*
- „A mozdulatok szabadsága segíti a zene mély befogadását.” *(Kokas, 1998:17)*
- „A tanítás mesterségéhez tartozik, hogy a gyerekeknek kereteket adjunk bizonyos visszatérő formákban, mert szükségük van előre várható, biztonságos kapaszkodókra.” *(Kokas, 1998:29)*
- „De ugyanígy szeretünk kilépni a mindennapok egyformaságából, ünnepelünk, kirándulunk, új tartalmakat keresünk, kíváncsian. Magunkban is. E kettő egyensúlyából születik a tanítás művészete.” *(Kokas, 1998:31)*
- „A közösség védelme, figyelme, érzékeny reagálása, visszajelzései az a közeg, amely a gyermekek fejlődését segíti, »sínen tartja«. Ilyen közösség kialakítása csak demokratikus vezetéssel, az

egyének maximális tiszteletben tartásával és egy pozitív értékrend szilárd képviselésével lehetséges. A vezetőnek tehát folyamatosan azon kell fáradoznia, hogy önmaga is képviselje azt, amit közössége minden egyes tagjával elérni szeretne: a személyes fejlődés igényét és mások alkotó személyiségének tiszteletét. A csoporttagok empátia-beleélése hat az együttes minden tagjának alkotó megnyilatkozásaira. Ilyen együttesben tudnak csak folyamatosan felépülni azok az egészséges, harmonikus, integrált gyermeki személyiségek, akik önmegvalósításuk részeként tudnak és akarnak egymásra figyelni, egymást gyarapítani, segíteni és óvni. Kísérleti csoportjaink olyan tanfolyam keretei közt dolgoznak, amelyben nincs előírt kötelező tananyag, nem kerül sor személyek összehasonlítására, egymással szembeállított, számjegyekkel is kifejezett értékelésre. Ez a körülmény többféle következménnyel jár. Megköveteli a tanfolyamvezetőtől, hogy foglalkozásaira tervek variációit készítse elő, és azokat mindig az új helyzethez alkalmazza; arra készíti, hogy teljes lelki nyitottsággal fogadja be a gyerekek inspiráló ötleteit, igényeit és érzelmesüneteit. Kilendíti a szülőket megszokott, gyakran túlzottan egyoldalú, csak teljesítményre, osztályzatra figyelő szemléletükből, és arra szoktatja őket, hogy új szempontok szerint figyeljék gyermekeiket és mások gyermekeit.” (Kokas: 1986:100)

Agapé, szeretetvendégség. „A mi foglalkozásainkat leginkább így lehetne nevezni.” (Hollós, 1994:2)

Idézetek a Kokas-módszer jellemzőinek áttekintéséhez **Dr. Kokas Klára gondolatai alapján**

- „A Kodály-koncepció lényeges eleme, hogy az *éneklés vezet a legközvetlenebbül a zene átéléséhez, megértéséhez*. Az éneklés teljes élményt ad, az egész test részt vesz benne. Fiziológiai szempontból is sajátos hatást gyakorol a szervezetre a légzés és a belső rezonanciák folytán.” (Kokas, 1977:9)
- „Tanításom énekléseit nagyjából három csoportba sorolhatom: körjátékok, köszöntések, búcsúénekek. Nagyjából, mert átlendülhetnek egymásba. És valamennyiből származik, kivirul az improvizáció.... A köszöntésekhez tartoznak a név-éneklések változatai dalba vagy szabadon költött dallamokba rögtönözve.” (Kokas, 1998:15)
- „Az éneklésben kifejeződik a tanító szabad lelke. A gyerekek örülnek a zengő hangnak, belebújnak, átmelegednek.” (Kokas, 1992:55)
- „A kreatív játékom sikerét mindenekelőtt az ének hozza. A dal, mint egy zengő háló beborít benneteket, elegendő levegőt biztosít, de a dramatizálás terét is körülöleli. Az ének rövid, kerek, befogható egység, ismétléseivel keretet ad a játéknak. Közösen fújuk, együttes hangzásban, de a közösségben is egyéni aktivitásunk nyomán bontakozik az együttes alkotás, mint egy kórusé. A dramatizálást úgy tartja fenn, mint faágak a gallyakat, leveleket, virágokat, terméseket. Nem hullhatnak szerte, mert mindegyik kapaszkodik. De unatkozniuk sem kell, mert ahányan vannak, annyiféle ötlettel tölthetik a zengő hangoktól körülvevett, emberi erőktől áthatott perceiket. A gyerekek akkor rendetlenkednek, ha unatkoznak. Amint megtapasztalják, milyen a közös alkotás, az alkotást választják, mert a tevékenység érdekesebb, mint az unalom.” (Kokas, 1992:56)
- „A szavak nélküli kifejezés módjait, a gesztus, a mimika, a mozdulat sokféleségét tanuljuk, gyakoroljuk, kiemeljük, dicsérjük, bemutatjuk számtalanszor. Lassan mélyül a gyermekekben a nonverbális nyelv tudata, a közös táncok, jelenetek segítségével. (Kokas, 1992:40)
- „A dalos játék, s zömében a népdal is: egy közösség műfaja. Együttes alakítja ki, együttesek adják elő. *Az együttesen átélt és az együttes közös produkciójából fakadó zenei élmény sajátos örömforrás*. A csoporttagok közti viszonylatokból olyan mozzanatok rögzülnek a gyermekek személyiségében, amelyeket az együttes éneklés tartalmán kívül a csoport tevékenységének hatóereje is sokszoroz. Az együttes élmény ereje a csoportban lévő egyéneknek többletet adhat, készségeiket magasabb intenzitásra emelheti.” (Kokas, 1977:8)
- „A Kodály-módszer alkalmazásának alapvető követelménye a zenei képzés összpontosított figyelme, tehát a hangzás megfigyeléséhez és az énekléshez egyaránt elengedhetetlen indítás: a csönd.” (Kokas, 1976:3)

- „A csönd, ha elérem, mindig élő, elevenítő, sőt tápláló is, mint valami szőlőcukor vagy üde vadvirágméz. És annyi, hogy kanálszám osztogathatom, mégsem fogy. Óráimon a csöndemet osztogatom. A zene csak utána következik.” *(Kokas, 2002:3)*
- „Egymásra vigyázunk. Most a zene szól hozzánk. Mi nem beszélünk.” *(Garamszegi Valéria közlése alapján)*
- „A zenét igen könnyű elveszíteni, könnyű felületesen, félfigyellel hallgatni, sőt művelni, megszólaltatni is. A zenei figyelem több a magatartásnál, az illemnél, amit nem lenne olyan nehéz megtanítani. Amikor tanítványaimat zenefigyelemre nevelem, a zenével élés szabályait is kondicionálom, és már az első hang előtt megkeressük a csöndünket. Nem az első hang után vagy közben. Előtte. A lélegzet várakozó pillanata ez.” *(Kokas, 1992:39)*
- „Mivel csoportban vagyunk, még akkor is érezzük a többiek lélegzetét, ha behunyt szemmel magunkban lélegzünk. Zenehallgatásunk idején sohasem beszélünk, de szabad a mozdulat, a gesztus, a mimika, a tánc. És közölhet, kezdeményezhet, irányíthat, azaz beszélhet a tekintet.” *(Kokas, 1992:40)*
- „A zenefigyelem első fogódzói a kezdőhang és a befejezés; egyik a várakozásé, másik a megpihenésé. E kettő között feszül a selyemszál, a zenéhez kapcsolódó, a zenével előhívott mozdulat, a kompozíció.” *(Kokas, 1992:40)*
- „A zenedarab kiválasztásában együtt vesz részt tudás, ismeret, empátia, érzelem. Az óra, a foglalkozás, a nap eredménye függ attól, hogyan ismeri a tanító a zenét általában és saját választását különösen. Továbbá hogy miképp várja tanítványai igényét, és hogyan érzi, mivel segíthet.” *(Kokas, 1998:41)*
- „... a gyerekek meglepően fogékonyak nagy zenék befogadására, ha szabad mozdulataikkal élhetnek. Nem *tánc* ez a fogalom klasszikus értelmezésében. A *tánc* általában megtanult mozdulatok sora. Mi sosem tanulunk mozdulatokat. A *tánc* célja az esztétikus mozdulatnyelv, amely a zenéhez illeszkedik. Nálunk a mozdulatok esztétikuma nem fontos, szóba sem kerül, mert a mi célunk a zene befogadása és a mozdulat csak eszköz. A *táncot* valamilyen stílusban alkotják. Nálunk nincs stílári követelmény, hanem szabadon engedjük a mozdulatainkat, akár afrikai dobhoz, akár Mozarthoz táncolunk, és akármilyen mozdulat megfelel, ha őszinte, lélekből fakadó. A *tánchoz* igényes mozgás szükséges, testi adottságok, megfelelő felépítés, izomzat, erő, koordináltság, rugalmasság, ügyesség, hajlékonyság, mozgékonyosság, fürgeség. Nálunk bármilyen alkattal eltáncolhatjuk mondanivalónkat, korlátozott mozgási képességekkel is, bénán is.” *(Kokas, 1992:64)*
- „Zenei improvizációnak nevezzük tágabb értelemben azt az egyéni alkotó folyamatot, amely zenei elemekből spontán építkezik. Az improvizáció lehet kötetlen önkifejezési forma, lehet önálló zenei alkotás, valamilyen stílus kereteiben is mozoghat zárt formák közt. *(Kokas, 1977:13)* [...] A Kodály-módszerben az improvizáció kötött módja használatos, a kezdet fokán mindössze adott elemek rakosgatása, ismert és írás-olvasásban is tudatosított elemek cserélgetése, variálása. Ennek a kötött szabályrendszernek pozitív eredménye, hogy a tanulók alaposan begyakorolják a tanult zenei elemeket, és ... a nagyobb zenei formák szerkezetét is jobb érzéssel fogják fel. Negatívuma, hogy szabad kifejezési formákhoz nem szívesen nyúl, ezért a gyermekek önkifejezési igénye többnyire nem kerül egyéb zenei képességeikkel azonos szintre.” *(Kokas, 1977:14)*
- „... a hangszer először érzelmekhez társul, belső történéseket indít, testi történésekhez, a szabad mozdulatok öröméhez kapcsolódik, bekapcsolja a képzeletet és ezzel a teljes személyiséget.” *(Mayer, 1999:2)*
- „A dramatizálás során a gyerekek megfigyelik egymást, kapcsolatot teremtenek egymással, tudatosan felfigyelnek a mozdulatok, a gesztus és a mimika kifejező erejére és közlési lehetőségeire. Egyszóval: megtanulnak élni magukkal. Tekintetet váltanak, ránéznek egymásra, ránevetnek egymásra, szólnak egymáshoz, megérintik egymást.” *(Kokas, 1975:25)*
- „Az »átváltozás« szót a gyerekek találták ki. Egyszer csak így nevezték, ha mozdulataikkal, táncukkal másvalaki vagy valami lényegébe átlendültek, átsimultak, átsétáltak, átugrottak.” *(Kokas, 2002:5)*
- „Valakiből valakivé vagy valamivé átváltozni a mesében természetes. A gyerekek azért tudnak a zenével átváltozni, mert a mesét is élni tudják. Átváltozásainknak nincs mindig története, meséje. Ha lenne, akár a zenés dramatizálások közé is sorolhatnánk őket. Gyakran tárgyuk sincs.” *(Kokas, 2002:6)*
- „A mi óráinkon előbb mindig zenei mozdulatokat improvizáltunk, csak utána adtunk eszközöket az ábrázoláshoz.” *(Kokas, 1998:45)*

- „Ha zenéhez és gyerekrajzhoz egyaránt értő elemzi, felfedezhet bennük az ihlető zenére utaló elemeket. [...] De inkább a gyerek lelkiállapota ez, amelyet a zene idéz elő. *Sohasem azt kérem, hogy fesse le a zenét!* Először mindig eltáncolja, sőt sokszor, s csak azután veszi kézbe az ecsetet, amikor már teljesen magába szívta a zenét.” (Hollós, 1994:1)
- „A búcsúénekek az órák befejező kadenciái a nagy tevékenységű, eleven mozgású alkotásokat követő elnyugtató percekben.” (Kokas, 1998:15)

Idézetek a Kokas-pedagógiát gyakorló nevelőnek személyisége jellemzőinek áttekintéséhez

Dr. Kokas Klára gondolatai alapján

- „A kitartáson, türelmen, a nyitottságon és a tanítási vágyon múlik, hogy a tanító (a rövidség okából veszem így egybe a szaktanárt, óvónőt, gyogyepedagógust és terapeutát is) milyen színvonalig jut el. De a legfontosabb az, hogy merje és tudja vállalni valódi lényét. Ha valaki nem meri, vagy nem tudja vállalni valódi lényét, adni sem tudja, ezért áltulajdonságokkal szerepel. Szerepeiben sikeres is lehet, de nem ott, ahol a tanítás lényege önmaga bátoros megmutatása.” (Kokas, 1998:69)
- „A tanító testtartása kifejezi biztonságát, integrált személyiségét. Gesztusaiból, arcából leolvasom – a gyerekek nálam jobban olvassák – hogy tanítójuk tudja, mit akar, és élni tud vállalt szolgálatával. A fegyelmező szavak ismételtetése a gyengeség jele, a tehetetlenségé.” (Kokas, 1992:53)
- „Bújj vissza a gyerekbőrödbe, ott van az a ránótt bőrrétegeid alatt, keresd meg. A gyerekbőröd tele van érzőidegekkel, minden ideg új kérdés, új elgondolás, mert a világ ismeretlenjeit magad igazítod ismerősökké. Így kerülsz egyensúlyba a kérdések és válaszok halmazai közt. Vagyis: kíváncsiságod a vezetőd. (Kokas, 1992:54)
- „Dobáld ki magadból felnótt gögödet, a mindent jobban tudás csökönységét, és figyeld a gyerekeket a lelked alázatával. Akkor nem bánod, sőt örömmel szemléled, mennyivel színesebb, izgalmasabb, ötletesebb, változatosabb és bensőségebb a gyermekek világa a felnóttekénél. (Kokas, 1992:58)
- „Tudom, sokan mentek el a megújulás reményével. (Mj.: *tudniállik a kurzusokról*) Mások persze az üres receptes könyvük hiányérzetével. Mert lehet ugyan feljegyezni ötleteket, megoldásokat, találatokat, leszűrt tapasztalatokat és elveket is. De nem lehet készen alkalmazható recepteket hirtelen sütésre, fagyasztóból kiemelt téstából. Aki utánozni próbál, hamar nekikeseredik. Csak az boldogul, aki saját magán kezdi az átalakulás fáradságos munkáját. [...] Sosem váltak valóra azok álmai, akik parádés szereplésekben szerették volna hasznosítani a kurzuson felcsipegetett ismereteket. Kár, ha a tanító – a gyerekekről megfeledezve – csak felnótteknek szóló előadássorozatot tart.” (Kokas, 1998:70)
- „Az éneklésben kifejeződik a tanító szabad lelke. A gyerekek örülnek a zengő hangnak, belebúznak, átmelegednek. Ha énekelek, megnyitom a világom kapuit, bepillantást engedek a lelkem kertjébe...” (Kokas, 1992:55)
- „Életem nagyon szép, mert ugyanaz a hivatásom, mint a szenvedélyem. Tanító vagyok, a gyerekekre figyelek. Legbensőbb lényemben érintenek meg. Magukkal ragadnak, elbúvólnak. Fejlődésük olyan, mint a fáké: rejtett. Nem látom, hogyan nő az ág, de érzékelem egy-egy levél kibomlását, színeváltozását. A fa egészét sosem láthatom. Ha alatta állok, megérinthetem nedveket hordozó törzsét, egyéni tapintású kérgét, mesére ihlető odúit. Ha fölőtte repülhetek, szerteágazó lombkoronája vagy felfelé törő csúcsa kerül szemem elé. Gyökerei rejtettek. Éltető belseje is. A fa csak képzeletemben jelenhet meg lényének teljességében, erejének sokféleségében, folyamatos munkájának gazdagságában, egyéni tulajdonságainak különlegességében. A gyerekek is ilyenek. Olykor megmutatnak valamit magukból, és ámulok. De mennyi titkos út a gyökereik körül, és mennyi ismeretlen folyamat belső világukban! Emlékeimmel és képzeletemmel próbálom követni őket. Milyennek látják a világot? ... A tanulás a gyerekek éltető eledele, támasza, kapaszkodója és diadala. A zene pedig növekedésük fontos eszköze.” (Kokas, 1972:61)
- „A tanítás nem pályám, nem munkám, nem hivatásom, hanem a létezésem.” (Kokas és munkatársai, 2007. DVD-ROM - Személyes – Magamról magamnak)

- „Tanítás-lubickolásaimban olyan otthonosan élek, hogy nem zavarnak a nézők, élvezettel osztom meg élményeimet másokkal. Nem bizonyítok, hanem felfedezek.” *(Kokas, é.n.:1)*
- „A zenéből indultam el, az igazi, az értékes, a lelket tápláló és testet megfrissítő zenéből. Olyan zenéből, ami engem is táplál, felüdít, megerősít. Könyvemben megírtam, miképp kapcsolódtam ebben Kodályhoz, aki nemcsak az én mesterem. Mindnyájunké. A zenében, a zenével alkottam meg tanításomat nemcsak azért, mert a lényem lényege, hanem végtelen lehetőségei miatt. A végtelen lehetőségeket a gyerekekben találtam meg. Mindent megtaláltam, amit felkutatni izgalmas, de aminek teljes felkutatásához még számos generáció szükséges, gyerekek, szülők, tanítók generációi. Mit jelent a gyermekközponitú tanítás? A gyerekek felfedezését. De hát felfedezhetném-e az ismeretlent felkészületlenül? Tájékozatlanul? Vaktában? Milyen eséllyel indulhatok az Antarktiszra véletlenül felkapott szandálban? Minden érdemes felfedező az ismeretek egész tárházát tudja, birtokolja, gyarapítja. A mi esetünkben a zenét és a gyerekeket tanuljuk szüntelenül. Én is, természetesen. Mit adok át tanító tanítványaimnak? Öt évtizedem tanítói tapasztalatait és a tapasztalatok megszerzésének módszereit. Ki tanulhat ebből? Aki a felfogásra alkalmas antennákkal érkezik, aki felkészült a rendszeres tanulásra. Egy-egy előadás, bemutató, tanfolyam inspirálhatja, segítheti azt, aki ebbe az irányba indulna. Tájékoztató, biztat, bátorít. Lelkesíti a lelkesíthetőt, még a tétovázót is. *Megtanulni?* Az más! A lelkesedés nélkülözhetetlen, szüntelen izzó parázs. A parázsra – mindnyájunk külön parázsára – dobott tömjénszemecskékből száll fel az illat. A tömjénmag: a tanulás, a figyelem, a szüntelen önképzés, minden alkotás mindenkori feltételei. És az ismeretek megszerzése mellé az elmélyülés, a képzelet tréningje.” *(Kokas, 1999: 190)*
- „Amikor tanítok, ünnepeket teremtek. Aprócska ünnepeket, hisz nincs minden nap karácsony, és névnap is csak egy az esztendőben. De a születés már sűrű ünnep: én, te, ő, más napokra emlékezhetünk, és megint más órákban születik a párdúc, az elefánt, a mókus, a rigó, a pacsirta, a darázs, a hangya, az ürge, a giliszta, a vadliba, a sas, hogy csak néhányat említsek az átváltozásainkból. A megszületés ünnep, a foganás perce is az, a test foganásáé éppúgy, mint a gondolaté, a képzeleté. Átváltozom, tehát ünnepelek. És ünnepelek, mert alkotok.” *(2002a:2)*
- „Mozdulataim is a mese-tőről fakadnak; nem kell, nem is lehet mozdulatokat tanulnom, vagy tanítanom. Vannak zenedarabok, melyek előszólítják őket. Amikor megmozdulok – így magamtól, irányítás, terv, koreográfia nélkül –, a zenére is másképp figyelek: mélyből, tudatalattimból, a lényem lényegéből, egy teljességhez illeszkedve, mellé suhanva, ahogy a levegő mozdul nagy csend után a mozdulatlan tenger felett. Gondolom, ilyenféleképp fogadhatják be gyermekeim is a zenét, amit kiválasztok számukra, hiszen már azért választom, mert élményben találkoztam vele. Sosem választok tánctanítások zenejegyzékeiből, és kerülöm a képzeletbe beletenyerező programzenét.” *(Kokas, 2000:2)*
- „Fontos, hogy a gyűjtemény gazdagon változatos, bőséges és világosan áttekinthető legyen, a mi céljainknak megfelelő módon rendezett. Aprónak tűnő, de fontos kérdés a mi munkánkban a darabok időtartama. Kezdők 1-2 perceset tudnak figyelmükkel körülölelni, haladóbbak 3-4 percest és a felnőttek sem sokkal hosszabbat.” *(Kokas, 1998:40)*
- „A kiválasztást követő hosszú idő az előkészületé, amelyben a tanító maga barátkozik a zenével, találkozik a lelkével, figyelme köntösébe öltözteti, mozdulataiba bújtatja.” *(Kokas, 1998:41)*
- „A spontán zenei mozdulatokat csak a videofelvétel teheti ismételtetővé és ezáltal elemezhetővé. Az elemzés alkalmat adhat a tanítónak megfigyelésre, tájékozódásra, egyes tanulók rejtett képességének feltárására. Jelezhet továbbá követendő útvonalat a tanítás menetéhez, például bizonyos típusú zenedarabok kiválasztásához.” *(Kokas, 1998:36)*
- „Csak győzzük türelemmel a változatokat. Csak győzzük beavatkozás nélkül. Pedagógus neveltetésünk nehéz súlya a folytonos beavatkozás kényszere. Figyelemmel kerülöm a sablonos irányító műveleteket. Nem kötögetek hálókat a gyerekek szárnyalása elé, s a madár-lábakra sem hurkolok zsineget. A röptüknek vagyok részese.” *(Kokas, 2000:2)*
- „Ismertető szavakat csak keresgélni lehet, mert a történet más szférákban zajlik, a test és a szellem egyéni nyelvén. A szavak lépcsők. Ez a nyelv inkább a felhőkhöz hasonlít, ahol a vízcseppek szabadságukat a Mindenség törvényei közt élik. Mozdulnak és átváltoznak. A test is mozdul és átváltozik, mert szelleme van, lelke, képzelete, tehát szabadsága.” *(Kokas, 2002a:6)*
- „A jutalmazás és büntetés, az egymáshoz mérés, a kritika, az érdemjegyes értékelés olyan makacsul kapaszkodik a neveléssel foglalkozó felnőttek tudatába, mint egyes gazfajták a talajba. Piros pont,

arany csillag, képecske, osztályzat, bizonyítványért kapott ajándék egyaránt a mások tárgyi elismeréséhez köti önmagunk elfogadását. És akkor tanulásnak, munkának nem a *tartalma* fontos, hanem az *ára*.” (Kokas, 1998:57)

„A gyerekeket válogatás nélkül vettem fel, és soha senkit el nem küldtem. Láttam, milyen erőt ad bátortalan, elnyomott gyerekeknek, hogy alkotó ötleteikre figyelünk. Láttam, milyen egyensúlyt teremt az egyéni vélemények tisztelete a megnyilvánulások szabadságában. Láttam, milyen személyiség-kibontakozást tapasztalhatunk bajba jutott gyerekek között, akik először élhették át tulajdonságaik megbecsülését, egyáltalán: a felfedezését.” (Kokas, 1998:57)

„A művészetek sokféle összefüggésben alkalmazhatók az önmegvalósítás, a személyiség optimális kibontakoztatásának segítésére. Komplex esztétikai nevelési kísérletünk a zenéhez kapcsolódó kötetlen mozgások köré épül. Az értékes zenéhez szabadon improvizált mozgások, megjelenítések, ábrázolások és konstruálások alkalmasnak bizonyultak időleges vagy hosszan tartó belső feszültségek megszüntetésére is, mert a zenével felszínre hozott görcsösségeket, szorongásokat a kötetlen, szabad mozdulatok öröme katartikus kibomlással, megkönnyebbüléssel feloldhatta. Foglalkozásaink megtervezéséhez tartozott a zenei, tartalmi, tárgyi előkészületeken kívül a csoportok légkörének »megkomponálása« egymáshoz tartozásból, bizalomból és kölcsönös tiszteletből. Megújuló örömmel tapasztaltuk, hogy a zene megközelítésének és befogadásának ez a módja nemcsak az önkifejezésnek nyitott utat, hanem a közösségi kapcsolatokat is igazgatta, támogatta.” (Kokas, 1986:99)

„Kérdezik: »Készülsz-e az óráidra? Mert úgy tűnik, mintha spontán történe minden, úgy lebeg, magától.« A levegőben szépen lebegő selyemlepedőt sűrű, mély lélegzetekkel egyfolytában fújom, úgy tartom lebegésben. A csücskeit fogják segítő barátaim. Ha kicsit kihagynám a mély lélegzeteket, puff, összehuppanna. A sarkokat megtartani kell. »Készülsz-e előadásaidra, kurzusaidra?« Mindig azokra készülök. Az eper kapálása közben éppúgy, mint a villamoson. A kapálás azért jobb, mert magam vagyok a növényekkel, és az ő beszélgetésük nem térít el idegen irányokba. De egyetlen előadást, egyetlen tanítási órát sem vehetek biztosra. Gyakorlattal rendelkezem, rutinnal nem. Mindig bármi történhet, mindig újra izgulok, az ajkam kiszárad, az érverésem felgyorsul. Belépek az ismeretlenbe.” (Kokas, é.n.:11)

„A tanításom vonalai ilyen, egymás köré simuló ellipszisek és körök. Nem sorakozó egyenesek. Sosem volt, nem is lehet két azonos óráam. Amilyen például az ismétlés, a számonkérés, az új anyag szabályos, hagyományos egyenesei. De nem is futnak szerteszét beláthatatlan, kusza vonalak, akárhogyan. Ellipszisem, köröm középpontja az érzelem, amelyet élmények élesztenek. Ahhoz, hogy az élmény megszülethessen, a lélek készenlétét kell ápolgatnom, mert a lélek ritkán képes élmények befogadására.” (Kokas, 2002:2)

„...és mégsem hiszek véglegesen semmiféle módszertanban. Csak a gyerekekben. Felfedező úton járok Gyerekországban, ösvényeimet mindenütt váratlan újdonságok jelzik. A zene-mesterség felcsillanó érdekességei olyanok, mintha kavicsokat válogatnánk a vizek partjainál: soha nem egyformák. A faágon kibújó levelek sem egyformák. És nincs két egyforma pipitér a pipitérekkel borított mezőn. Sohasem hagytam fel a gyerekek tanításával, felsőoktatásban való tanárságom évtizedei alatt sem. Csak a legfrissebb tapasztalataimnak hiszek, de a legfrissebbet is újból kipróbálom holnap. [...] Gyerekekből kell kibontanunk a titkos tudást, velük lehet megfejtenünk zene-befogadásunk nagy rejtélyét. Szerencsére szívesen kalauzolják figyelő felnőtteiket, megajándékoznak minket bizalmukkal.” (Kokas, 2000:4)

Ajánlott források a Kokas-kódex további, mélyebb értelmezéséhez

Szakirodalom jegyzék

- Kokas Klára – Lájerné Vera – Furka Bea – Kocsis Melinda (2007, szerk.): *Öröm, bűvös égi szikra. Multimédiás DVD-ROM tanításaimról. Joy, Bright Spark of Divinity, Multimedia DVD-ROM on my oeuvre.* dr. Kokas Klára magánkiadása, Budapest.
- Kokas Klára (1992): *A zene felemeli a kezeimet.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Kokas Klára (1998): *Öröm, bűvös égi szikra.* Kokas Klára magánkiadása (a belső borítón jelzett Akkord Zenei Kiadó helyett), Budapest.

Filmjegyzék Dr. Kokas Klára foglalkozásairól, programjairól (Példák kronológiai sorrendben)

- 1970.** *Kifejezési formák összefüggései* – Székácsné Vida Mária, Vas Judit. Tudományos Kisfilm Stúdió, Budapest.
- 1973.** *Learning is beautiful* – Eger Tamás. Boston.
- 1978.** *Hang és mozdulat* – Tanárképző Stúdió, Szombathely.
- 1978.** *Edda* – Tanárképző Stúdió, Szombathely.
- 1979.** *Mikrostruktúrák* – Oroszlán László. SZÁMOK Stúdió, Budapest.
- 1979.** *Zene – mozgás: gyermekek kifejezési formái zenéhez.* Kokas Klára (forg.könyv), Szombathely: Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Videostúdió, (VHS) (50 min.): színes, PAL VHS-. Lelőhely: Savaria Egyetemi Könyvtár médiatárában.
- 1981.** *Children's reflections on Music* – Tanárképző Stúdió, Szombathely.
- 1982.** *Tűzet viszek* – Mérei Anna. Hungarian Television.
- 1983.** *Náditündér* – OOK Stúdió, Veszprém.
- 1983.** *Nostro Vivaldi* – Kokas Klára. OOK Stúdió, Veszprém, (VHS) színes, PAL VHS. Lelőhely: Savaria Egyetemi Könyvtár médiatárában. 11:00
- 1983.** *Orsi's Vivaldi* – Kokas Klára. OOK Stúdió, Veszprém, (VHS) színes, PAL VHS. Lelőhely: Savaria Egyetemi Könyvtár médiatárában. 11:00
- 1984.** *Partita* – Hildebrand István. Budapest.
- 1985.** *Duende* – Eger Tamás. Studio Maioli, Ravenna.
- 1986.** *És velem mi lesz?* – Kokas Klára. Budapest.
- 1987.** *Andi* – Pellei István, László Zsuzsa, Kokas Klára. Budapest.
- 1987.** *A természet törvénye* – Pellei István, László Zsuzsa, Kokas Klára. Budapest.
- 1987.** *Mozarttal* – Kokas Klára. Budapest.
- 1987.** *Andi* – Pellei István, László Zsuzsa, Kokas Klára. Budapest.
- 1989.** *A varázsló* – Kokas Klára. Budapest.
- 1990.** *Etűdök* – (Chopin, Vízitánc) Pállay József. Budapest.
- 1991.** *Agape* – Pállay József, Kokas Klára. Budapest.
- 1991.** *Táncszvit* – Szabó Tibor, Kokas Klára. Budapest.
- 1993.** *Zenéből fényeket* – Szénásy Anna, Széll Péter Stúdió. (VHS) színes
- 1994.** *Megtalált világ* – Kiss Zsigmond. Vakok Általános Iskolája és Óvodája, Budapest. (VHS) színes, 3:40
- 1995.** *Kodály nyomában* – Kokas montage. Budapest.
- 1995.** *Music-therapy Course in Madeira* – Madeira.
- 1996.** *Sokhúrú hárfá* – Reé Balázs, Kokas Klára. Budapest.
- 1996.** *Eltáncolom a mesémet* – Podhorányi Zsolt-Kokas Klára, Magyar Televízió: Cimbora. 0:50'
- 1999.** *Kincsestár* – Born Ádám, Magyar Televízió.
- 2003.** *Kokas Klára családokkal* - Reith Gábor, Budapest.
- 2005.** *Mit ér az ember, ha...* - Tános Miklós, Budapest.
- 2006.** *Preludio* - Pállay József, Spanyolország.
- 2006.** *Alkala* - Pállay József Kokas Klára Spanyolország/Spain.
- 2006.** *A zene felemeli a kezeimet... Kokas Klára tanításairól,* Fogas János. Budapest.
- é.n.** *The Teacher Dr. Klara Kokas* – International Fund for the Promotion of Culture.

A Kokas-kódex szerkezeti koncepcióját, szövegének tartalmát a Kokas Klára Agapé Zene-Életöröm Alapítvány Kuratóriumának egyetértésével Dr. Deszpot Gabriella dolgozta ki és szerkesztette meg.

Az idézetek Paál Zoltánné Katalin, Dr. Deszpot Gabriella, Furka Bea és Lájér Józsefné válogatásai. A szöveget Pállay József és Dr. Nemes László Norbert, valamint a Kokas Klára Szakmai Kollégium alakuló közgyűlése lektorálta.

A Kódex alkalmazása a Kokas Klára Szakmai Kollégium tagsága és a Kokas Klára Alapítvány Kuratóriuma határozata alapján lép életbe.

Lezárva 2011. decemberében.